



№ 10 (363)
Сакавік 2011 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

www.bfk.by

У нумары:

- ☞ **Асоба ў краязнаўстве: збіральнік, захавальнік і прапагандыст –** стар. 3
- ☞ **Вытворчасць: Ясянецкая суконная фабрыка –** стар. 4
- ☞ **Жыццёвы шлях: чалавек – даследчы інстытут –** стар. 5

На тым тыдні...

✓ **1 сакавіка** ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі прайшло адкрыццё выстаўкі «**Патрыярх беларускай сатыры**», прымеркаванай да юбілею народнага пісьменніка Беларусі Кандрата Крапівы. Арганізавалі яе НББ і Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры. У экспазіцыю ўвайшлі матэрыялы з архіва пісьменніка, што захоўваюцца ў музейных фондах: рукапісы, лісты і фотаздымкі розных гадоў, асабістыя рэчы, дакументы... Свае экспанаты прадставіла і бібліятэка. У адкрыцці бралі ўдзел дырэктары музея і бібліятэкі Л. Макарэвіч і Р. Матульскі, пісьменнікі Н. Гальпяровіч, А. Дудараў, М. Пазнякоў, родныя пісьменніка, яго сябры і знаёмыя.

✓ **Першы этап конкурсу аўтарскай песні «Купалаўскія вакацыі»** прайшоў **3 сакавіка** ў Літаратурным музеі Янкі Купалы. Другі этап запланаваны на красавік, а 11 чэрвеня ў Вязынцы, на радзіме Песняра, пройдзе фінальны канцэрт. У фестывалі няма ўзроставага абмежавання, але паколькі арганізатары разлічваюць на папулярнызацыю нацыянальнай гісторыка-культурнай спадчыны, роднай мовы і літаратуры, то абавязковае выкананне хаця б дзвюх песень па-беларуску. У конкурсе наступныя намінацыі: «Найлепшае выкананне песні на словы Янкі Купалы»; «Найлепшая аўтарская песня»; «Найлепшае спалучэнне тэксту і музыкі»; «Найлепшае прадстаўленне песні»; «Спецыяльныя прызы ад заснавальнікаў».

✓ **Своеасаблівае ўкраінскае паэтычнае гуканне вясны** прайшло **3 сакавіка** ў кнігарні «логвінаў». Яе вёў паэт і перакладчык Андрэй Хадановіч, які нагадаў, што 3 сакавіка – гэта яшчэ і Міжнародны дзень пісьменніка, а таксама дзень бітвы на Нямізе і, адпаведна, дата першай згадкі пра Менск у летапісе. Першым выступіў перакладчык з украінскай і на ўкраінскую Валеры Стралко. Акрамя яго выступілі арт-дырэктар кнігарні Павел Касцюкевіч, Кацярына Маціеўская, Уладзімір Арлоў, Вера Бурлак, украінскія госці Юрый Андруховіч, Андрый Бондар, Сяргій Жадан ды іншыя.

✓ **3 4 па 6 сакавіка** непадалёк ад Астрашыцкага Гарадка (Мінскі раён) прайшоў чарговы, адзінаццаты, **Міжнародны фестываль сярэднявечнай культуры і музыкі «Белый замок»**. Удзел бралі больш за 300 рыцараў з Беларусі, Расіі і Украіны. Апроч рыцарскіх паядынкаў, пастановачных баёў і дэманстрацыяў сярэднявечных строяў прайшлі бугурты, конны турнір, неонавае шоу і канцэрты медыявальнай музыкі. Працавалі таксама сярэднявечны кірмаш, выстаўка гістарычнай мініяцюры і тэматычных бары. Завершыўся фэст балем з канцэртамі і ўзнагароджаннем пераможцаў.

✓ На сцэне мінскага Тэатра юнага глядача **5 сакавіка** адбылася **прэм'ера спектакля па п'есе Францішка Аляхновіча «Пан міністр»**. Апошнія дзесяцігоддзі ягоныя творы можна пабачыць на сцэне нячаста, а «Пана міністра» дэманстравалі ў Мінскім гарадскім тэатры ў чэрвені 1943 г. Абноўленую пастановку ажыццявіў рэжысёр Уладзімір Савіцкі. Галоўны герой спектакля – свінабой Філімон Пупкін, які задумаў здабыць любымі сродкамі пасаду міністра. Але для дасягнення мэты яшчэ трэба прыдумаць псеўданім, стварыць сабе адпаведны імідж, трапіць на старонкі газеты і як след «раскруціцца».



Масленічныя забавы

Пачатак і заканчэнне масленічнага тыдня адзначылі ў Беларускім дзяржаўным музеі народнай архітэктуры і побыту.

Густракалі Масленіцу на дзень раней, як і прынята, – 27 лютага. Відаць, і дзень таму выдаўся надзвычай халодны – марозны і ветраны. Адзінае цёплае месца для сугрэву («Карчма») не змясціла ўсіх ахвочых адагрэцца.

Праводзілі зіму гурт «Джамбіум», студэнты БДУ культуры і мастацтваў, забаўляльны гурт. Адбыўся традыцыйны конкурс на лепшую загадку зробленую масленічную ляльку. Таксама можна было патанчыць, паўдзельнічаць у масленічным гулянні і забавах на любы густ: кіданне ботаў на адлегласць, паядынкі з падушкамі і інш. Радавалі вока разнастайныя сувеніры народных майстроў, асаблівым попытам карысталіся саламяныя кветкі і масленічныя лялькі.

У працяг добрай традыцыі музея па прадстаўленні народных абрадаў рэгіёнаў Беларусі («КГ» ужо расказвала пра сямейна-абрадавы «Цары») студэнты кафедры рэжысуры абрадаў і святаў факультэта традыцыйнай беларускай культуры і сучаснага мастацтва паказалі рэканструкцыю

элементаў масленічных абрадаў вёсак Любанскага раёна.

Масленічныя абыд пачалі з ушанавання продкаў. Гаспадар хаты разрэзаў стос бліноў на чатыры часткі. Кавалкі першага бліна паклаў на кожны кут стала: «Першы блін – продкам. Каб яны нам пажадалі добрага здароўя, здаровых дзетак і дабрабыту ў хаце. Можна, яны да нас прыйдуць, пачастуюцца і пойдучь». Затым гаспадары з пажаданнямі здароўя і дабрабыту частавалі гасцей. Было таксама свята наважонаў – шанаванне прадаўжальнікаў роду, якія па-шлюбаваліся ў мінулым годзе. Спяваючы, іх абсыпалі зернем і жадалі нарадзіць сына ці дачку.

Не абыйшлося і без «Масленічных калодак». Нежанатым хлопцам і незамужнім дзяўчатам вешалі на шыю «калодку», ад якой яны павінны

былі адкупіцца, праходзячы розныя выпрабаванні.

Потым паказалі нам абрад ушанавання бабкі-пупарэзніцы. Яна наведвала з пачастункамі дзяцей, якіх прымала ў свет, а тыя аддзячвалі ёй падарункамі. Калі абход двароў заканчваўся, пупарэзніцу вазілі на санях па вёсцы, і жанчыны, якім яна дапамагала нарадзіць, дзякавалі ёй.

Адметнай падзеяй было павязанне стужак ці вярочак на саламяную Масленіцу, каб адкупіцца ад грахоў.

Пад вечар святочнае шэсце накіроўвалася на Вербную гару. Тут адбывалася рытуальнае спальванне старызны, усялякіх сапаваных і непатрэбных рэчаў, а потым вакол вогнішча вадзілі масленічны карагод. Але Масленіца вярталася ў вёску. У апошні дзень святкавання – у развіталы дзень – пудзіла заносілі на пагорак і ўрачыста спальвалі. Дзеля ачышчэння скаалі праз вогнішча і прасілі прабачэння за крыўды, нанесеныя людзям на працягу года.

Зм. ВОЖЫК,
фота аўтара





Калі радок пачынаецца з коскі

Магчыма, кнігі, падобныя да адмысловай хрэстаматый, укладзенай вядомым гісторыкам Віцебшчыны Валерыем Шышанавым, выходзілі і раней. Але ці вельмі даўно і абмежаваным накладам, ці далёка за межамі Беларусі. Так ці інакш, сустрэча з кнігай «Изобразительное искусство Витебска 1918–1923 гг. в местной периодической печати» (Мінск: Медысонт, 2010) асабіста для мяне сталася сапраўдным адкрыццём.

І хаця ў выхадных дадзеных пазначана, што зборнік з'яўляецца бібліяграфічным паказальнікам з публікацыяй тэкстаў, В. Шышанавым такім чынам вызначае задачы выдання: «Культурнае жыццё Віцебска першых паслярэвалюцыйных гадоў невыпадкова прыцягвае ўвагу даследчыкаў. Для многіх выдатных мастакоў, музыкантаў, філосафаў, літаратараў, артыстаў знаходжанне ў горадзе сталася яркай, значнай старонкай у біяграфіі.

Публікацыі ў мясцовым перыядычным друку поруч з перапіскай, успамінамі, архіўнымі дакументамі з'яўляюцца важнымі крыніцамі, якія дазваляюць раскрыць падзеі «віцебскага рэнесанса».

Пазначаныя храналагічныя рамкі (1918–1923) дастаткова дакладна супадаюць з першымі сімптомамі актывізацыі культурнага жыцця, адлюстраваннем яго ў перыядычным друку і паступовым затуханнем, трансфармацыяй на працягу 1922–1923 гадоў. Так, з пачаткам 1924 года ў віцебскіх «Известиях» рэзка скарачаецца колькасць публікацыяў, якія асвятляюць падзеі ў сферы мастацтва. Адбываюцца важнейшыя адміністрацыйна-палітычныя, а з імі і культурна-сацыяльныя пераабсталяванні – 10 сакавіка 1924 года большая частка тэрыторыі Віцебскай



губерні ўваходзіць у якасці Віцебскай акругі ў склад БССР».

Укладальнік правёў вялікую літаратурную працу. Прагледжаныя выданні: «Витебский листок» (штодзённая прыватная газета, выдавалася з 21 студзеня (3 студзеня) 1916 па 12 ліпеня 1919 г.); «Известия витебского губернского исполнительного комитета Советов ученических депутатов» (штотыднёвая газета, выдавалася з лютага па чэрвень 1919 г.); з чэрвеня па жнівень – штотыднёвік «Часопіснага тыпу» «Школа і рэволюцыя»; «Вечерняя газета» (выданне Саюза журналістаў, выходзіла ў верасні-лістападзе 1921 г.); часопіс «Искусство» (выходзіў у сакавіку-маі 1921 г.); газета «Отклики» (выданне секцыі журналістаў і паліграфпрама, выходзіла ў маі-верасні 1922 г.). Асноўны масіў публікацыяў – з газеты «Известия военно-революционного комитета Витебска» (сённяшні «Віцебскі рабочы»).

Уявіце, што перад вамі нумар «Витебского листка» за 7 снежня 1918 года. На другой-трэцяй старонках артыкул Г. Грыліна «Права на адзіноту». У падзаглаўку: «Да сённяшняга даклада Марка Шагала». Забываючы наперад, працітую «Пісьмо ў рэдакцыю» самога Марка Шагала

(з «Витебского листка» за 9 снежня): «Товарищ редактор, позвольте заявить на страницах Вашей газеты, что диспут-доклад в окрестном суде 7 декабря по непредвиденным обстоятельствам и не по моей вине состояться не мог». А за два дні да гэтай інфармацыі вось пра што расказвае Г. Грылін на старонках «Витебского листка»: «Талантливый художник Марк Шагал решил, наконец, не только свои произведения, но и взгляды на искусство представить на суд общества, и иногда он читает публичный доклад на тему «Меньшинство в искусстве» с прениями.

Тяжело и душно жить чуткому художнику в атмосфере нашей повседневной обыденности, среди грубых и пошлых вкусов мещанства.

Но ещё тяжелее жить среди нас Марку Шагалу, ещё недостаточно принятому и осознанному знатоками живописи, критиками её.

Узкое и грубое мещанство требует от художника «души распашку», арифметической выкладки его произведений, оно не признаёт сфинксов и всё то, что кажется ему непонятным, оно считает нелепым, недостойным фигурством.

...Сегодня Марк Шагал изложит свои взгляды на искусство, сегодня он бросит перчатку нашему витебскому «обществу», своей родине, любовью к которой проникнуто большинство его художественных произведений.

Марк Шагал читает о «меньшинстве в искусстве». Но в сущности здесь идёт дело не о меньшинстве, а об «одиночестве» в искусстве.

Марк Шагал поистине одинок, окружённый грубыми, пошлыми вкусами и невежеством. Это – трагедия души художника».

Кніга, укладзеная В. Шышанавым, – унікальная па сваёй шырыні ілюстрацыя мастацкага жыцця ў Віцебску на працягу першых пяці паслярэвалюцыйных гадоў. А яшчэ – добрая падказка даследчыкам не толькі ў галіне гісторыі культуры, але і тым, хто вывучае гісторыю айчынай перыядыкі.

Мікола МІРШЧЫНА

Дамініканы. Перспектыва аднаўлення

Да 2013 г. шэраг вуліцаў і кварталаў Гістарычнага цэнтра Мінска павінен стаць пешаходным. А калі быць больш дакладным – гэта вуліцы і кварталы Верхняга горада. Для разгрузкі найстародаўняй часткі Мінска ад транспарту Мінгарвыканкам прынятае рашэнне аб будоўлі шматузроўневой падземнай паркоўкі на 600 аўтамабіляў пад Кастрычніцкай плошчай. Праектна-каштарысная дакументацыя распрацаваная, неўзабаве пачнуцца будаўніча-монтажныя працы.



Беларускае добраахвотнае таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры займалася праектам у сувязі з тым, што аб'ект узводзіцца ў непасрэднай блізкасці ад комплекснай гісторыка-культурнай каштоўнасці «Гістарычны цэнтр Мінска» і практычна мяжуе з падмуркамі былога дамініканскага касцёла – унікальнага помніка культуры архітэктуры XVII ст., які перажыў усе ліхалецці, войны, нямецкія і савецкія бамбардзіроўкі пад час Другой сусветнай, каб быць зруйнаваным у 1950 г. за адну ноч.

Прапануемы праект стаянкі ніякім чынам не аказвае ўздзеянне на Гістарычны цэнтр, не з'яўляецца падмуркаў, якія цудам захаваліся ў 1980-я гг. пры ўзвядзенні Палаца Рэспублікі. Наадварот, актывісты нашага грамадскага аб'яднання пабачылі ў перспектывнай будоўлі магчымасць аднаўлення адной з архітэктурных дамінантаў Верхняга горада.

Выдатны помнік барока – комплекс былога дамініканскага кляштара – ужо 5 ліпеня 1926 г. быў аб'яўлены помнікам архітэктуры, які знаходзіцца пад аховай дзяржавы. У канцы 1940-х гг. у касцёле выкананыя працы па яго першаснай кансервацыі. Аднак у 1950 г. кіраўніцтва БССР канчаткова зацвердзіла новы генплан Цэнтральнай плошчы, паводле якога касцёл і кляштар былі знесены ў межах яе рэканструкцыі.

У 1986 г. праведзеныя археалагічныя даследаванні касцёла і

кляштара дамініканцаў, пры якіх былі зафіксаваныя падмуркі зруйнаваных помнікаў і ў першую чаргу – падмуркі касцёла. Месцазнаходжанне былога касцёла – на рагу вуліцаў Інтэрнацыянальнай і Энгельса, на тэрыторыі Кастрычніцкай плошчы, паміж межамі чырвоных лініяў вышэйназваных вуліцаў і Палацам Рэспублікі. Нягледзячы на складанасць сучаснай горадабудаўнічай сітуацыі перспектывнае аднаўленне страчанага помніка гісторыі і культуры, аднаго з самых прыгожых і значных культурных будынкаў не толькі Мінска, але і Беларусі, магчымае і не будзе складаным з тэхнічнага боку рэалізацыі.

Спецыялістамі архітэктурнай секцыі Таварыства Андрэем Ларры і Антонам Вантухам на падставе навукова-даследчых матэрыялаў была зроблена эскізная прапанова аднаўлення помніка, і ад імя Беларускага добраахвотнага таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры быў падрыхтаваны зварот у Мінгарвыканкам з абгрунтаваннем прапановы.

На суд чытачоў выстаўляем графічную рэканструкцыю выявы касцёла ў прывязцы да існуючай горадабудаўнічай сітуацыі і чакаем водгукаў, у тым ліку і крытычных.

Антон АСТАПОВІЧ,
старшыня РС ГА БДТАПГК,
член Рэспубліканскага
грамадскага савета па справах культуры і мастацтва пры
Саўеце Міністраў РБ

Паставіў снукер...

Васіль Юр'евіч Ткачоў – даволі вядомая асоба ў Беларусі і за яе межамі. Творы драматурга і празаіка ахвотна друкуюць нашыя дыяспары і дарослыя. Яшчэ Васіль Ткачоў рэгулярна выступае, як крытык. Таму дэталёва вывучае творчасць сваіх сяброў па літаратурным цэху, знаёміцца і з маладымі аўтарамі. Гэтыя цікавыя водгукі-артыкулы можна прачытаць у мясцовай прэсе, у штотыднёвіку «Літатура і мастацтва».

А вось нядаўна ў Мінску выйшла чарговая кніжка пісьменніка, якой ён прыдумаў назву «Снукер». У новым выданні распавядаецца пра нашых сучаснікаў-гамяльчанаў. Гэтыя людзі пасвойму розныя, не толькі характарам, але і звычкамі, так званым ідэйным узроўнем. З мяккім гумарам, добрай мовай творца імкнецца раскрыць сапраўдную чалавечую існасць кожнага свайго знаёмца, з якім неаднаразова дзесьці сустракаўся. Хоць прозвішчы зусім не адпавядаюць арыгіналу, але пры жаданні кожны можа беспамылкова вызначыць канкрэтную асобу, пра якую тут вядзецца апавед. Як бачна, Васіль Ткачоў – добры псіхалаг, на-

зіральны чалавек. Бонэ-дарма ж плённа шчыраваў у свой час на журналісцкай ніве! Сапраўднанамаму журналісту патрэбен асаблівы падыход да кожнага чалавека. Герой новага выдання запамінаюцца, спадабаліся чытачам, сябрам-пісьменнікам. Можна быць цвёрда ўпэўненымі, што «Снукер» не заляжыцца ў гарадскіх бібліятэках, будзе заўсёды запатрабаваны.

Як прызнаўся сам пісьменнік, калі надарыцца магчымасць дый будзе перавыданне, то ён абавязкова ўняе карэкціроўку: сваіх кніжных герояў назаве сапраўднымі імёнамі.

Навошта? Ды для таго, каб іх запамнілі нашчадкі!

Ганна АТРОШЧАНКА, г. Гомель
На фота: **Васіль ТКАЧОЎ**

Ф.СП-1

Міністэрства сувязі Рэспублікі Беларусь

АБАНЕМЕНТ на газету **63320**

(індэкс выдання)

Краязнаўчая газета

Колькасць камплектаў

на 200 год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Куды

(паштовы індэкс)

(адрас)

Каму

(прозвішча, ініцыялы)

ДАСТАВАЧНАЯ

КАРТКА

63320

на газету

(індэкс выдання)

Краязнаўчая газета

Кошт	падпіскі	_____ руб.	Колькасць камплектаў
	пераад-расоўкі	_____ руб.	

на 200 год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Куды

(паштовы індэкс)

(адрас)

Каму

(прозвішча, ініцыялы)



Асоба ў краязнаўстве

Чалавека, пра якога пойдзе гаворка далей, большасць ведае як таленавітага збіральніка, захавальніка і прапагандыста беларускай спеўнай і танцавальнай культуры. Калі ж дадаць, што вышэйшую адукацыю ён атрымаў у няблізкай Маскве, якая паступова вяртала яго да беларускаці, дык і ўвогуле дзіву даешся, як адзін чалавек можа столькі зрабіць, а ў дадатак – быць рухавіком многіх праектаў. Адзін фестываль «Берагіня» (які ён прыдумаў і паспяхова праводзіць), добра вядомы нашым чытачам, чаго варта! А ўлюбёнымі словамі нашага героя з'яўляюцца: «Заспяваюць дзеці – заспявае народ!».

Дык вось, днямі знамamu фалькларысту, этнахарэографу, педагогу і даследчыку народнай культуры Міколу Козенку споўнілася 60 гадоў. Да юбілею падрыхтаваная і мусіць выйсці кніга, у якой сабраныя артыкулы як юбіляра, так і расповеды калегаў пра яго. Уступнае слова да кнігі напісаў старшыня БФК Уладзімір Гілеп (яго мы і друкуем ніжэй). Дадамо толькі, што

збіральніцкую працу М. Козенка вядзе з 1975 г., яна налічвае блізу п'ятары тысячай адзінак відэазапісаў беларускіх аўтэнтчных танцаў і больш за 20 тысячай адзінак аўдыязапісаў, якія адлюстроўваюць розныя аспекты сучаснага бытавання традыцыяў аўтэнтчнай беларускай харэаграфіі ва ўсіх шасці гісторыка-этнаграфічных рэгіёнах нашай краіны. Ён аўтар больш за 100 публікацыяў (сярод іх манаграфія «Лексіка беларускага народна-сцэнічнага танца», серыя з 15 зборнікаў «Танцавальная музыка Беларусі», брашур, артыкулы ў навукова-папулярных і даведачных выданнях Беларусі і Расіі). М. Козенка аўтар і сааўтар блізу 30 відэафільмаў, кінастужкі «У Святыя вечары на Каляды», тэлецыкла «Чачэрскі альбом» ды інш.

Бадай немалаважна тое, што навукоўцу і рупліўцу пашанцавала не толькі на аднадумцаў, але і на людзей, якія маюць уладу, каб знайсці ў іх паразуменне. Прыкладам ідэя правядзення фальклорнага фестывалю «Берагіня» атрымала ў



свой час падтрымку Акцябрскага райвыканкама, які пастаянна прыкладае немалыя намаганні, каб кожнае Свята Мастацтва праходзіла, і праходзіла на ўзроўні. А гэта ў наш час ужо многае. Значыць – шырыцца нашая культура, жыве. І жыць будзе!

«Перадайце наступнікам...»

На працягу ўжо многіх гадоў над маім рабочым сталом – сталом старшыні грамадскага аб'яднання «Беларускі фонд культуры» прымацаваны штандар нашай арганізацыі з абрэвіятурай БФК, аздоблены вытканым рукамі народных майстроў Акцябрскага раёна Гомельскай вобласці пасам з надпісам «Берагіня». Безумоўна, спалучэнне гэтага паса і штандара не выпадковае. Яно – сведчанне адносінаў Беларускага фонду культуры да ўнікальнага фестывалю фальклорнага мастацтва «Берагіня», увогуле да народнай творчасці.

Яшчэ ў далёкім 1988 годзе, адразу пасля стварэння Беларускага фонду культуры, у яго «Доўгатэрміновай праграме дзейнасці «Спадчына»» быў зафіксаваны зварот да ўрада, да Міністэрства адукацыі – увесці ў праграмы дашкольных і школьных устаноў вывучэнне асноў народнага танца, фальклору, традыцыйных абрадаў. Лёгка ж было грамадскасці дэклараваць гэта ў першыя гады «перабудовы» ў СССР і ой як цяжка гэта зрабіць нават цяпер у сама-

стойнай, незалежнай Беларусі. Толькі адзінкі з вялікай колькасці «перабудовы» здольныя былі асэнсаваць важнасць беларускага нацыянальнага выхавання, патрыятычнага ўзгадавання на глебе народнай творчасці.

І адным з іх быў Мікола Козенка. Яму не патрэбны былі ні пастановы і праграмы БФК, ні ўрадавыя рашэнні па гэтым набалелым для краіны пытанні. Ён, даўні сябра нашай грамадскай арганізацыі, усё сваё жыццё, мары, памкненні і веды скіраваў на даследаванні, а потым і на ўвядзенне ва ўжытак беларускай народнай танцавальнай культуры.

Ці лёгка гэта было зрабіць у той час, калі страшэннымі тэмпамі пачала знікаць

нашая беларуская адметнасць: вынішчалася мова, забараняліся старажытныя абрады, народныя песні і танцы сыходзілі з репертуараў мастацкіх калектываў, ды так хутка, што беларусы ўжо ні ў адной міжнароднай кампаніі не маглі да канца праспяваць беларускую песню, каб пахваліцца сваім, бо словаў не ведалі.

Шчыра скажам: яно і цяпер не на шмат лепш. Але ўявіце, што было б, калі б не з'явіліся такія апантаныя ў любові да свайго народнага асобы, як Мікола Козенка? Пра тое, што вы падумалі ў адказ на пытанне – праўда! Праз нейкія 20–30 гадоў актыўнага «ператварэння» беларусаў у самую перадавую частку савецкага грамадства наш нацыя-

нальны абшар мог стаць бязлікім, духоўна знішчаным новым, на гэты раз антыкультурным, бязладдзем.

Такія людзі, як Мікола Аляксеевіч, з настырнай упартасцю адстойвалі і, нягледзячы на ўсе цяжкасці, працягвалі адстойваць важнасць першасных формаў народнага мастацтва, яго інісітыўнай значнасці для сучаснай культуры і дзяржаўнай ідэалогіі.

Не перабольшваю. Тое, што Мікола Козенка сваю асноўную місію бачыць у вырашэнні праблемы пераемнасці народных мастацкіх традыцыяў, перадачы іх наступнікам – будучыні нашай краіны, з'яўляецца найвялікшым укладам у справу стварэння надзейнага падмурка нацыянальнай ідэі, узвы-

шэння маладой і яшчэ кволай еўрапейскай нацыі. Спадзяюся, што дзяржава, калі не асэнсавала вялікай значнасці працы такіх апантаных, як Мікола Козенка, то ўсё роўна вымушаная ісці ім насустрач, таму што з кожным годам іх становіцца ўсё больш і больш. Фестываль «Берагіня» таму сведчанне!

Створаныя Міколам Козенкам тры

цэнтры засваення нацыянальных традыцыяў (Чачэрскі, Лепельскі, Барысаўскі, Акцябрскі раёны) паказалі абсалютна новае ўспрыняцце спадчыны навучанскай моладдзю. Камплекснасць выхавання яе, дзіўнасць хуткага засваення звязаныя, у першую чаргу, з непарыўным і натуральным – перадачай традыцыяў непасрэдна ад носьбітаў да генетычна звязаных з імі пераемнікаў. Тут задзейнічаны ўсе складнікі: мова, казкі-апаваданні, гульні, музыка, танцы, песні – усё сваё, што вырасла з сваіх культуры і традыцыі. А найвыдатным дасягненнем апошніх дзесяці гадоў з'яўляецца фестываль фальклорнага мастацтва «Берагіня», заснаваны Міколам Козенкам з дапамогаю Акцябрскага райвыканкама і Гомельскага аблвыканкама, міністэрстваў культуры і адукацыі краіны, у апошнія гады – Нацыянальнай камісіі Рэспублікі Беларусь па справах ЮНЕСКА.

Маштабнасць і змест ўспрыняцця такога дзіцячага фестывалю ў краіне ўражваюць. І яшчэ: далёка не ўсе аднолькава ўспрымаюць яго як выключна важную для выхавання дзяцей падзею. Мне, напрыклад, было незразумела, чаму пад час асноўных мерапрыемстваў фестывалю ў г.п. Акцябрскі (2010 г.) намеснік міністра адукацыі, які там знаходзіўся (магчыма, па іншых справах), не палічыў мэтазгодным прыйсці да сваіх вучняў у Цэнтр адпачынку, пажадаць ім поспехаў у конкурсах. Мне бачыцца ганебнасць у недаравальнай абьяквасці да патрыятычнага выхавання на глебе народнай культуры.

У 2010 годзе адбыўся VI Рэспубліканскі фестываль фальклорнага мастацтва «Берагіня». Вітаючы яго адкрыццё, я сказаў: «Мы, беларусы, як і ўсе народы свету, маем права і магчымасць даказаць сваю нацыянальную адметнасць, маем права быць роўнымі сярод роўных і найлепшымі для сваіх дзяцей і ўнукаў дзеля ўзвышэння людскай годнасці і ўмацавання гістарычнай і культурнай дзяржаўнасці».

Сярод шляхоў да ўмацавання дзяржаўнасці ёсць і такія, які выбраў Мікола Аляксеевіч Козенка, – захаваць і адкрыць свету народнае мастацтва беларусаў ва ўсёй яго разнастайнасці і прыгажосці.

Уладзімір
ГІЛЕП





«Творы, якія хацеў бы сам напісаць»

Сёлета адзначыў сваё 75-годдзе вядомы беларускі перакладчык Васіль Сяргеевіч Сёмуха.

Нарадзіўся ён 18 студзеня 1936 года на хутары Ясінец Пружанскага раёна. Яго маці закончыла Пружанскую гімназію, добра ведала польскую, нямецкую, рускую мовы, ідыш. Бацька працаваў лесніком. Улетку 1942 года бацькоў Васіля арыштавалі фашысты, падазраючы ў сувязі з партызанамі. Толькі пасля вайны юнак даведаўся пра іх лёс: пасля здзекаў і допытаў у пружанскай турме яны былі расстраляныя. Хлопчык некалькі дзён хаваўся, а пасля яго выратавала родная цётка са Смаляніцы, у сям'і якой ён пражыў да канца вайны. Гэты падзеі цяжка адбіліся на здароўі Сёмухі – ён доўга і цяжка хварэў.

Пасля вайны Васіль быў адпраўлены на вучобу ў Пружаны, дзе скончыў сярэднюю школу № 2. У школе многія яго называлі Васіль Ясэнскі («з Ясінца»). Цікава, што потым ён выкарыстаў гэтую мянушку як псеўданім пры перакладзе рамана Уладзіміра Караткевіча «Леаніды не вернуцца да зямлі», аднак ён так і не быў надрукаваны – яго не прапусціла цензура. Трэба адзначыць, што Васіль Сяргеевіч меў добрыя сяброўскія стасункі з Караткевічам, які быў хросным бацькам дачкі Сёмухі Алесі.

У 1959 годзе Васіль Сёмуха закончыў рамана-германскае аддзяленне філалагічнага факультэта Маскоўскага дзяржаўнага ўнівер-

сітэта імя М.В. Ламаносава і вярнуўся ў Беларусь. Працаваў у розных месцах, аднак заўсёды яго справа была звязаная з перакладчыцкай дзейнасцю: быў рэдактарам у Беларуска-дзяржаўным выдавецтве, літсупрацоўнікам газеты «Літаратура і мастацтва», выкладаў нямецкую мову ў Белдзяржуніверсітэце, аднак найбольш працяглы перыяд дзейнасці звязаны з выдавецтвам «Мастацкая літаратура» (з перапынкамі працаваў там больш за 20 гадоў з 1972 па 1997). Абставіны складваліся так, што ён таксама працаваў настаўнікам нямецкай мовы ў сталічных школах (№№ 88, 30, 100), у сектары інфармацыі Мінскага трактарнага завода (другая палова 1960-х). З 1977 года ён сябра Саюза пісьменнікаў Беларусі.

В. Сёмуха – універсальны перакладчык еўрапейскага маштабу. Ён валодае нямецкай, латышскай, польскай, іспанскай, украінскай і іншымі мовамі. Першыя публікацыі перакладаў былі зробленыя з нямецкай мовы: апавяданне Э. Штрыматэра «З кнігі асабовых рахункаў» у часопісе «Маладосць», кніга прозы В. Брэдэля «Ад Эбра да Волгі» (1959). Пасля выйшлі творы Л. Рэна «Вай-



на без бітвы» (1962), Г. дэ Бройна «Прысуджэнне прэмii» (1977), Г. Фалада «Даўным-даўно ў нас дома» (1981), зборнікі Р.М. Рыльке «Санеты Арфею» (1982) і К. Маркса «Лірыка. 1836–1837» (1989), Г. Гесэ «Гульня шкляных перлаў» (1992), паэма Ф. Ніцшэ «Так сказаў Заратустра» (1994), Г. Грымельстаўзена «Авантурнік Сімпліцыс-мус» (1997) – менавіта гэты твор называе В. Сёмуха адным з лепшых сваіх перакладаў прозы. У 1989 годзе ў серыі «Скарбы сусветнай літаратуры» выйшла з друку трагедыя І.В. Гётэ «Фаўст». Ён зрабіў пераклады выбраных твораў Гейнэ, Мана, Гофмана. За папулярнасьцю нямецкай мастацкай літаратуры на беларускай мове ў 1981 годзе ён атрымаў узнагароду ГДР «Залаты знак гонару», а ў 2001-м філолагу была пры-

суджаная прэмія прэзідэнта Германіі і Крыж кавалера ордэна «За заслугі перад Федэратыўнай Рэспублікай Германіяй». Латвія ў 1999 годзе ўганаравала яго перакладчыцкую дзейнасць Ордэнам Трох Зорак Латвіі.

Акрамя нямецкамоўнай літаратуры ён актыўна перакладае з польскай – выйшлі асобныя творы А. Міцкевіча, Ю.І. Крашэўскага, М. Канапніцкай, У. Сыракомлі, зборнік Ю. Тувіма «Польскія кветкі» (1984). У 1986 годзе з'явілася анталогія з нямецкай, аўстрыйскай, польскай і латышскай лірыкі – «Прыйдзі, стваральны дух». Асабліваю ўвагу заслугуююць пераклады нашага земляка з латышскай мовы. Сам Васіль Сяргеевіч найбольш удалым сярод астатніх паэтычных твораў лічыць пераклад лірыкі латышскай паэтэсы В. Бэлшавіцы «Белы алень» (1986). У 1988-м была надрукаваная на беларускай мове драма Я. Райніса «Агонь і ноч».

Наш зямляк працуе ў галіне драматургіі. Для Нацыянальнага тэатра імя Якуба Коласа ён пераклаў драму Ф. Шылера «Марыя Сцюарт» (1968), п'есы О'Ніла «Каханне пад вязамі», Н. Саймана «Гэты пылкі каханак» (1994), для Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі – трагіфарс Б. Брэхта «Узлёт Артура Ві, які можна было спыніць» (1997), для Мінскага абласнога драматычнага тэатра ў Маладзечне – п'есу Т. Дроста «Гер Паўль» (1998).

Сааўтарамі Васіля Сяргеевіча ў розныя часы былі М. Навіцкі (1979, пераклад з нямецкай мовы твора Г. Гофэ «Фінальны акорд») і Р. Барадулін (1989 – з іспанскай мовы зборнік вершаў К. Шэрмана «Сны»). Неаднойчы ён выступаў у друку як крытык.

Цікава, што В. Сёмуха называе сябе палешуком, а роднаю мовай – заходнепалескую. Менавіта на такой гаворцы, падобнай на смаляніцкую, размаўляюць некаторыя героі з перакладзенай ім «Фердыдурцы» В. Гамбровіча.

Свой выбар матэрыялу для перакладаў В. Сёмуха тлумачыць так: «Я перакладаў тыя творы, якія хацеў бы сам напісаць». Яго прафесійнае майстэрства адзначае Дзяржаўнай прэміяй Рэспублікі Беларусь імя Якуба Коласа (1992, за пераклад рамана Т. Мана «Доктар Фаустус»).

Філолаг звяртаўся таксама да рэлігійнай літаратуры. У 1992 годзе ён пераклаў з рускай мовы кнігу Ю. Лабінцава «“Напой росяю благодати...”»: Малітоўная паэзія Кірылы Тураўскага». Пасля звярнуў увагу на ўласна рэлігійныя тэксты – у 1994 годзе з'явілася «Найвышэйшая песня Саламонава». Менавіта дзякуючы Сёмуху беларусы займелі першы дасканалы пераклад усяго Святога Пісання на роднай мове. У 1995-м з друку выйшаў яго пераклад Новага Запавету і Псалтыра («З дабраславеньня найпачаснейшага Мікалая, Архіепіскапа Беларускай Аўтакефальнай Праваслаўнай царквы»), а ў 2002 годзе – «Бібліі» (праца доўжылася 14 гадоў). Сам філолаг так сказаў пра гэтую сваю працу: «...я Біблію перакладаў для людзей... я хацеў, каб Біблію чыталі беларусы...».

Васіль Сяргеевіч Сёмуха працягвае працаваць, даючы беларусам магчымасць дакрануцца да сапраўднага беларускага мастацкага слова.

Наталія ПРАКАПОВІЧ,
галоўны захавальнік
фондаў музея-сядзібы
«Пружанскі палацык»

У фондах Ганцавіцкага раённага краязнаўчага музея захоўваецца досыць цікавы дакумент – «Гадавая ведамасць суконнай фабрыкі ў вёсцы Ясянец на зямлі памешчыка Ксаверыя Абуховіча ад 20 лістапада 1832 года». Цікавы ён не столькі згадкаю пра вядомы шляхецкі род Абуховічаў, колькі амаль поўным апісаннем, у большай ступені статыстычным, прадпрыемства па вытворчасці сукна.

Суконная фабрыка размяшчалася ў вёсцы Ясянец Круговіцкай воласці Слуцкага павета Мінскай губерні на ўласнай зямлі памешчыка Ксаверыя Абуховіча. Калі яна была пабудаваная, дакладна не вядома, калі закончыла функцыянаваць – таксама. Але ў «Журнале генеральнай праверкі гандлёвых і прамысловых устаноў у Круговіцкай воласці за сакавік 1895 года» яна ўжо не згадваецца.

Сама суконная фабрыка складалася з трох драўляных пабудоваў, як гаворыцца ў дакуменце, з якіх адна даўжынёю 16 сажняў (34,1 м), другая – 15 (32 м), трэцяя – 21 (44,1 м).

Ясянецкая суконная фабрыка

Сыравінай была воўна двух гатункаў – гішпанская (менавіта так названая ў дакуменце) і простая. Гішпанская закуплялася ў Слуцкім павеце ў колькасці 10 пудоў (164 кг) і ў Навагрудскім павеце ў такой жа колькасці. Простая ж воўна закуплялася ў колькасці да 301 пуда (4 936,4 кг) у Слуцкім павеце. Таксама для патрэбаў вытворчасці набывалі: алей – 4 пуды (65,6 кг), гусінае сала ў Клецку – да 31 пуда (508,4 кг), фарбы – 76 пудоў (1 246,4 кг), мыла – 28 пудоў (459,2 кг), купарвас – 19 пудоў (311,6 кг; верагодна, набываўся жалезны купарвас, які ў ткацтве выкарыстоўваўся для фарбавання воўны ў чорны колер), свечкі – 17 пудоў (278,8 кг) і шмат чаго іншага.

Ткацкіх станкоў ці машынаў было 10 штук, з якіх была адна механічная на тры нажніцы. Фарбавальных катлоў на суконнай фабрыцы было чатыры штукі,

адзін быў на 70 гарцаў (231 л), другі на 40 (132 л), трэці на 20 (66 л), чацвёрты на 12 (39,6 л).

Усяго на фабрыцы працавала больш за 30 чалавек: майстроў і падмайстроў – 15, простых рабочых – 21.

Сукна 1-га гатунку выраблялася 160 кавалкаў агульнай даўжынёю 3 280 аршынаў (2 328,8 м). Даўжыня асобнага кавалка складала прыкладна 20 аршынаў (14,2 м), шырыня – 1 аршын і 11 вяршоў (0,76 м), а вага – 1 пуд (16,4 кг). 2-га гатунку – 101 кавалак агульнай даўжынёю 2 020 аршынаў (1 434,2 м), даўжыня аднаго кавалка заставалася прыкладна аднолькавай з кавалкам сукна першага гатунку, шырыня – 1 аршын 12 вяршоў (0,77 м), вага – 35 фунтаў (14,35 кг). Сукна 3-га гатунку выраблялася 41 кавалак, агульная даўжыня якіх складала 820 аршынаў (582,2 м), даўжыня асобнага – 20 аршынаў (14,2 м),

шырыня – 1 аршын 15 вяршоў (0,78 м), вага – 29 фунтаў (11,89 кг). Сукна 4-га гатунку выраблялася толькі 9 кавалкаў, агульнай даўжынёю 180 аршынаў (127,8 м), шырыня ў адрозненне ад трох папярэдніх гатункаў была значна большай і складала 2 аршыны (1,42 м), а вага – 27 фунтаў (11,07 кг).

Трэба адзначыць, што на той час Ясянецкая суконная фабрыка не была адзіным падобным прадпрыемствам на тэрыторыі сучаснага Ганцавіцкага раёна. У Нацыянальным гістарычным архіве Беларусі захоўваюцца дакументы падобнага прадпрыемства ў маёнтку Дзяніскавічы Круговіцкай воласці Слуцкага павета. Валодаў гэтай суконнай фабрыкай Радзівілы.

На сённяшні дзень у вёсцы Ясянец ад багатай спадчыны Абуховічаў, калі не лічыць пахаванні на мясцовых могілках, застаўся адзін здзічэлы і закінуты прысядзібны парк. Толькі прыемны пах квітнеючай белай акацыі ў канцы мая – пачатку чэрвеня нагадвае аб багатым гістарычным мінулым гэтага месца.

Віталь ГЕРАСІМЕНЯ,
старшы навуковы супрацоўнік
Ганцавіцкага раённага
краязнаўчага музея



Нарадзіўся Міхась Раманюк 3 студзеня 1944 года ў Брагінскім раёне, што на Гомельшчыне. Яго бацька Фёдар Раманюк загінуў на фронце ў Вялікую Айчынную вайну. З-за цяжкага матэрыяльнага становішча сям'я Раманюкоў у 1952-м годзе пераехала на сталае жыццё ў вёску Старынкі Дзяржынскага раёна, дзе жылі матчыны дзве сястры і брат. Спачатку Раманюкі жылі ў «вранцы», а потым мясцовы калгас дапамог набыць лес, і Раманюкі пабудавалі ўласную хату. У гэтай вёсцы з маляўнічымі краявідамі прайшло дзяцінства Міхася, тут ён скончыў сямігадовую школу. І на ўсё жыццё палюбіў вёску Старынкі і яе працавітых людзей. Затым 4 гады ён вучыўся ў Мінскім тэхналагічным тэхнікуме па спецыяльнасці канструктар-мадэльер і адначасова скончыў вчэрнюю сярэднюю школу. У 1964–1971 гадах Міхась Раманюк працягваў вучобу ў Беларускай тэатральна-мастацкай інстытуце (цяпер Беларускай Акадэмія мастацтва) па спецыяльнасці мастак-мадэльер і 2 гады адслужыў у арміі. Маючы дапытлівы розум і схільнасці да навукі, Міхась Раманюк скончыў аспірантуру, чытаў лекцыі па гісторыі касцюма студэнтам. За гэтыя ж гады ён распрацаваў касцюмы для артыстаў Дзяржаўнага акадэмічнага народнага хору Беларусі імя Генадзя Цітовіча, ансамбля танцаў Беларусі, выступаў кансультантам многіх мастацкіх фільмаў кінастудыі «Беларусьфільм». Шмат намаганняў ён прыклаў пад час стварэння экспазіцыі Заслаўскага музея народных промыслаў і рамёстваў.

У 1978 годзе ён быў прыняты ў Саюз мастакоў СССР. Арганізаваная ім выстаўка «Беларускі народны касцюм» спачатку дэманстравалася ў Мінску, затым у Францыі, у гарадах Парыжы і Ліёне, дзе тамтэйшыя жыхары адкрывалі для сябе новую краіну – Беларусь.

У 1982 годзе М. Раманюк выступіў заснавальнікам і стаў галоўным рэдактарам часопіса «Мастацтва Беларусі». Аз 1989 года і да самай смерці ён працаваў загадчыкам кафедры гісторыі і тэорыі мастацтваў у Беларускай Акадэміі мастацтва. За шматгранную навуковую і педагогічную дзейнасць у 1993 годзе Міхасю Раманюку было прысвоена званне прафесара. Выдатны вучоны з'яўляецца аўтарам кніг «Песні і строі Піншчыны», «Народны касцюм Чачэрска і ваколц», альбомаў «Беларускае народнае адзенне», буклетаў-плакатаў «Беларускае народнае адзенне». Кнігі ён пісаў па матэрыялах шматлікіх навуковых этнаграфічных экспедыцыяў, якія ладзіў штогод, пачынаючы з 1970-га. У сваім нязменным саламяным капелюшы, з фотаапаратам у руках ён аб'ездзіў і прайшоў пехатою ўсю

Вядомы беларускі пісьменнік Уладзімір Арлоў цвердзіць, што той, хто мае дачыненне да беларускай культуры і пры гэтым не ведае імя Міхася Раманюка – ад нашай культуры бясконца далёкі чалавек. І ён мае рацыю. Бо тое, што зрабіў у навуцы за сваё кароткае жыццё палымяны патрыёт нашай Бацькаўшчыны мастак, мастацтвазнаўца, педагог, – сапраўдны подзвіг.

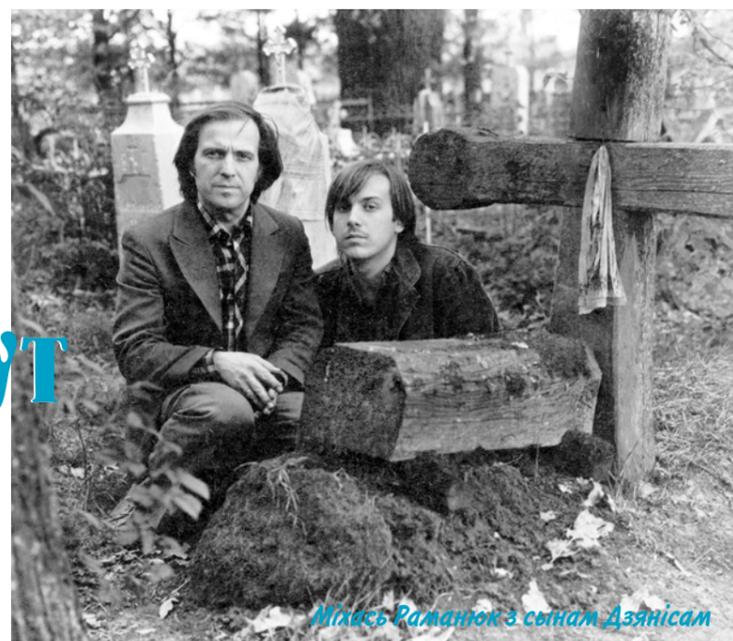
Даследчы інстытут у адной асобе

Жыццёвы шлях Міхася Раманюка

Беларусь, але больш увагі надаваў Палессю, дзе захаваліся даўнія звычаі, абрады. Міхась Раманюк першым у Беларусі падзяліў рэгіёны нашай краіны па рэгіянальных асаблівасцях традыцыйнага нацыянальнага адзення беларусаў. Не спыняўся ён ездзіць у экспедыцыі і ў першыя часы пасля Чарнобыльскай катастрофы, наведваў найбольш забруджаныя раёны. Аб небяспекы такіх вандровак ён,

як і ўсе жыхары Беларусі, тады не ведаў. Гэта, відаць, і паўплывала на яго здароўе.

Цяжкая анкалагічная хвароба перапыніла творчую працу навукоўцы, і ў 1997 годзе, на 53-м годзе жыцця, Міхася Фёдаравіча не стала. У прадчуванні кону ён наказаў пахаваць яго ў Старынках. На тамтэйшых могілках М. Раманюк пахаваны побач з маці, Аляскай Харытонаўнай, якая пра-



Міхась Раманюк з сынам Дзянісам

жыла 91 год. У спадчыну Міхась Фёдаравіч пакінуў нам часткова гатовыя да выдання фундаментальныя манаграфіі – «Беларускія маляваныя дываны», «Беларускія маляваныя куфры», «Беларускія народныя крыжы». Трэба адзначыць, што здзейсненае ім цягам кароткага жыцця пад сілу цэламу навуковаму аддзелу, ці нават даследчаму інстытуту. І гэта не перабольшанне: дастаткова перагарнуць старонкі энцыклапедыі «Этнаграфія Беларусі», дзе пад шматлікімі артыкуламі стаіць прозвішча гэтага выдатнага вучонага.

Галоўную зямную справу Міхася Раманюка працягвае яго сын Дзяніс – таленавіты фотамастак, выдавец, выпускнік Віленскай Акадэміі мастацтваў. Нядаўна я сустрэўся з ім у Мінску, у творчай майстэрні, якую ён пераняў ад бацькі. Дзяніс на цудоўнай беларускай мове расказаў, што з 6-гадовага ўзросту браў удзел у бацькавых экспедыцыях. Службовым транспартам яго бацька амаль не карыстаўся і наведваў аддаленыя раёны Беларусі дзе на папутцы, дзе на аўтобусе, а дзе і пешшу. Жыхары вёсак вельмі прыязна ставіліся да гасця з Мінска. Яны ахвотна даставалі з куфраў свае вырабы, вышываныя нацыянальныя строі. Дзякуючы мяккаму, добразычліваму характару Міхась Раманюк паўсюль знаходзіў паразуменне з людзьмі. Цяпер у майстэрні захоўваюцца тысячы адзінак унікальнага этнаграфічнага матэрыялу, а падарожныя дзённікі складаюць дзясяткі тамоў. Пасля смер-

ці бацькі Дзяніс Міхайлавіч выдаў яго ўнікальную кнігу – «Беларускія народныя крыжы», праца над якой доўжылася 25 гадоў. Такіх поўных звестак пра беларускія крыжы, надмагіллі і пахавальныя абрады беларусаў не было раней у навуковай літаратуры, што адзначае многімі даследчыкамі. Выдаў Дзяніс Міхайлавіч і фотаальбом «Чарнобыль», матэрыялы для якога збіраў з бацькам у часы экспедыцыяў па забруджаных раёнах. Цяпер рыхтуе да выдання манаграфію «Беларускія маляваныя куфры». Наперадзе шмат працы, але, як адзначыў Дзяніс Міхайлавіч, на выданне шматлікіх бацькавых працаў трэба і час, і сродкі, чаго не заўсёды хапае.

У Дзяржынску жыўць родныя Міхася Раманюка: яго пляменніца Наталля Леанідаўна Кардаш (настаўніца малявання і выяўленчага мастацтва сярэдняй школы № 2) і яе бацька, старэйшы брат вучонага Леанід Раманюк. Наталля Леанідаўна і яе муж Аляксандр Вячаслававіч запрасілі мяне ў госці. Завіталі на сустрэчу і Леанід Раманюк з жонкай. Многа цікавага расказалі пра жыццёвы шлях знакамітага сваяка, асабліва пра яго дзіцячыя і юнацкія гады.

Міхась Раманюк быў добрым сем'янінам. Яго верная спадарожніца жыцця Наталля Міхайлаўна, архітэктар па прафесіі, таксама была творчай асобай, ва ўсім дапамагала свайму мужу. Памерла зусім надаўна, у снежні.

Кожны год на Радаўніцу ўсе родныя М. Раманюка збіраюцца разам, каб наведаць магілы сваякоў.

Такія выдатныя асобы, як Міхась Раманюк, а таксама ўрадженцы Дзяржыншчыны гісторык Мікола Ермаловіч, гісторык, этнограф Мікола Улашчык, заслужоўваюць, каб у Дзяржынску ў гонар іх былі названыя вуліцы. Ёсць у нас аж дзве вуліцы Ленінскія, вуліцы Маркса і Энгельса, іншых асобаў, якія нават і не ведалі, што ёсць такая краіна Беларусь. Трэба спадзявацца – прыйдзе час, калі нашыя дзеці і ўнукі будуць хадзіць па вуліцах, названых у гонар выдатных землякоў.

Львон ЦЕЛЕШ,
г. Дзяржынск



Са студэнтамі пад час этнаграфічнай экспедыцыі



Міхась Раманюк у час наведвання Жыткавіцкага раёна



Я йшоў «Дарогай жыцця», адчуваў «След на зямлі», бачыў у небе «Белыя крылы» бусла, адбывалася ўсё гэта ў «Восень залатую», каб зрываць «Гронкі рабіны». І ў маёй галаве праносілася ўсё жыццё аўтара гэтых дзівосных паэтычных кніг – Анастасіі Андрэеўны Жук.

Талант быць чалавекам і краязнаўцам



25 гадоў аддала выкладанню хіміі ў Баранавіцкім тэхналагічным тэхнікуме. Тыя ўражанні засталіся назаўсёды:

*Плывуць, плывуць
букеты кветак.
Куды – не цяжка адгадаць.
То ў школу йдзе
чародка дзетак –
Галоўкі з кветак ледзь відаць.
(«Дзень настаўніка»).*

Літаратуру палюбіла яшчэ ў дзяцінстве. Шмат чытала ў школьных гады, марыла напісаць раман. Мабыць, таму яна апублікавала свой зборнік так позна. Ёсць у тым выданні хвалючы верш «Беларуская мова (экскурс у гісторыю)»:

*Не называйце маю мову
мужыцкаю мовай,
Прызнаюся,
Што кожным яе
родным словам
Я, як Радзімай, ганаруся.*

А яшчэ Анастасія Андрэеўна вядомая як апантаны краязнаўца Баранавіччыны. Вершаў на краязнаўчыя тэмы ў паэтэсы больш за 50. Напрыклад, «Крыніца», «Мая вёска», «Мой горад», «Слуцкія паясы», «Цыганскія напавы», «Мірскі замак», «Дарога на Свіцязь», «Каваль» (паэма).

*Тут сляды застылі
Двух дзівосных*

закаханых:

*Верашчакі свет-Марылі
І Міцкевіча Адама.*

(«Дарога на Свіцязь»)

Трэба адзначыць цікавы факт: настаўніца Анастасія Андрэеўна ў Пастарынах мела сярод вучаніц унучатую пляменніцу Алеся Гаруна Браніслава Прушынскую, у дзявоцтве Лапкоўскую, якой асабліва ганарылася і прадказвала ёй вялікую будучыню (Браніслава Міхайлаўна Лапкоўская з мужам Ігнатам Іванавічам выгадалі 5 дзяцей, яна стала паэтэсай, выдала 3 кнігі лірыкі).

У росквіце свайго таленту сустракае сваё 80-годдзе Анастасія Жук. Мы зычым ёй новых здабыткаў, здароўя, моцы і сілаў, каб новымі гукамі і фарбамі загучала яе высакародная, краязнаўчая дзейнасць і паэзія.

**Міхась
МАЛІНОЎСКИ**

Анастасія Андрэеўна пачала друкавацца ў 2005 годзе нечакана для ўсіх, калі ёй было 74 гады. Яна адразу атрымала прызнанне не толькі сярод аматараў літаратуры, але і сярод прафесіяналаў.

Паэтэса паходзіць з працавітага беларускага роду Рудаманаў, які калісьці асеў у вёсцы Рабковічы Баранавіцкага раёна. Анастасія нарадзілася 11 сакавіка 1931 года ў сям'і каваля і звычайнай сялянкі. Сям'я валодала пяццю гектарами зямлі, жылі ў кузні. Прозвішча Жук атрымала ў замужжы, з мужам пражыла шчасліва 42 гады (памёр у 2004 годзе).

Свайму першаму котлішчу, сваёй роднай вёсцы прысвяціла шмат твораў. Штогод яна наведвала родныя мясціны:

*Я крочу сцежкай палявою
Ізноў да роднага сяла.
Мяне гукае сад вясною,
Дзе рана вішня зацвіла.
Іду ля могілак вясковых,
Зямля, дзе продкаў
туліць шлях...*

(«Мая малая Радзіма»).

Яна змалку была прывучаная да цяжкай сялянскай працы. І таму нават сёння, нягледзячы на яе паважаны ўзрост, на яе руках мазалі – адбіткі працы на зямлі.

У паэтэсы была вялікая цяга да ведаў. Вучобу сумяшчала з працай (скончыла завочна Баранавіцкі і Віцебскі педагагічны інстытуты), працавала старшай піянерважатай у славутай Паланечцы, працавала ў Гарадзішчанскім райкаме камсамола, у Пастарынскай і Гарадзішчанскай школах,

Чарговай, восьмай, вялікай персанальнай выстаўкай адзначыў 30-годдзе працоўнай дзейнасці ў выдавецтве «Беларуская Энцыклапедыя імя Пятруся Броўкі» прафесійны фатограф Анатоль Дрыбас.

Для Дрыбаса, інжынера-радыётэхніка паводле адукацыі, няма невырашальных задач. Ён можа забяспечыць бездакорную якасць фатаграфіі любых аб'ектаў – ад макраздымак казурак і частак расліны да здымкаў з верталётаў. Дасканала валодаючы ўсімі тонкасцямі фотаздымкі і фотахімічных апрацовак у аналагавай фатаграфіі, ён адным з першых засвоіў лічбавую фатаграфію і яе камп'ютарную апрацоўку.

Маючы першакласную сучасную фотатэхніку, А. Дрыбас не спыняецца на дасягнутым і заўсёды знаходзіцца ў творчым пошуку. Яго інжынерны розум і прыродная кемлівасць натхняюць на стварэнне арыгінальных прыстасаванняў і прыладаў, што дазваляюць яму бясконца ўдасканальваць прыёмы.

Працуючы ў вядучым выдавецтве па выпуску энцыклапедычнай літаратуры, ён удзельнічае ў выпуску практычна ўсіх шматтомных выдавецкіх праектаў. Яго фоталюстрацыі сталі асновай для стварэння фотаальбомаў «Хатынь», «Ю.М. Пэн», «Барысаў», «Шклоў», «Мінск», «Алмаз – 20 лет в действии», дзевяці энцыклапедычных фотаальбомаў пра касцёлы, цэрквы і манастыры. З яго ўдзелам складзены таксама альбомы «Истоки вдохновения»,

Беларусь Анатоля Дрыбаса



«Неповторимые мгновения», «Я ад дрэва тваяго» і інш. Сёлета ў серыі «Энцыклапедыя рарытэтаў» выйдзе ілюстраваны А. Дрыбасам фотаальбом пра знакамiты Веткаўскі музей народнай культуры «Жывая вера – Ветка».

Анатоль Дрыбас – прызнаны аўтарытэт, сябра народнага фотаклуба «Мінск» і грамадскага аб'яднання «Фотамастацтва». Ён актыўны ўдзельнік клубных мерапрыемстваў, сумесных выставачных праектаў і фотафорумаў. Яго здымкі запатрабаваныя выдаўцамі і перыядычных выданняў, і мастацкіх календароў. Па яго працах з

нашаю радзімай знаёмяцца жыхары іншых краінаў: яны экспанаваліся ў Будапешце, альбом пра Беларусь – летась на сусветнай выстаўцы ў Шанхаі.

Нядаўна ў трох залах Дзяржаўнага літаратурнага музея ў Мінску разгарнулася выстаўка «Мая Беларусь», на якой прадстаўлены 72 здымкі (у тым ліку 7 панарамаў). Пераважная большасць зробленая цягам апошніх двух гадоў.

Выстаўку можна ўмоўна падзяліць на чатыры часткі. Першая – гістарычныя мясціны, архітэктурныя помнікі і сучасная гарадская архітэктура, другая – макраздымкі

аб'ектаў жывой прыроды, трэцяя – маляўнічыя куточки Беларусі. У асобнай частцы – ілюстраваны выданні «Беларускай Энцыклапедыі» ды іншых выдавецтваў. Павіншаваць калегу з адкрыццём чарговай выстаўкі і пазнаёміцца з новымі працамі прыйшлі супрацоўнікі майстра, вядучыя прафесійныя фатографы, ветэраны фатаграфіі, кіраўнікі і сябры народнага фотаклуба «Мінск» ды іншыя.

Архітэктар Леанард Віктаравіч Маскалевіч, які супрацоўнічае з Анатолем амаль 30 гадоў, расказаў пра яго працу над двухтомным альбомам па гарадбудаўніцтве і архітэктуры Беларусі ў пасляваенны час, што цяпер рыхтуецца. Спартыўны фатограф Уладзімір Шарнікаў адзначыў панарамы Дрыбаса як прыклад бездакорнага прафесійнага майстэрства.

Так супала, што напярэдадні ў музеі адкрылася выстаўка «Зямля пад белымі крыламі», перавезеная пасля святкавання 80-годдзя У. Караткевіча з Оршы. На гэтую акалічнасць вельмі вобразна звярнуў увагу мастак Рыгор Сітніца: «Анатоль намалюваў вобраз ідэальнай Беларусі, зямлі, якую любіць Бог. Ён паказаў нам незвычайную прыгажосць нашай зямлі». Нагадаўшы верш Караткевіча «На Беларусі Бог жыве...», зазначыў, што Ён нас выпрабоўвае, і выказаў сумненні, ці заслугоўваем мы такой прыгажосці. А напрыканцы падкрэсліў, што мы павінны шанавать і берагчы дадзенае на карыстанне і захаванне.

**Зм. ВОЖЫК,
фота аўтара**



Традыцыі і сучаснасць

Калі напрыканцы 1980-х гадоў у Польшчы ўзнік беларускі музычны фестываль «БАСовішча», ён не быў нейкай жанрава абмежаваны. Там, як кажучь, было «кожнай пачвары на пары» – і хіпаны, і панккі, і бледныя паганкі. Але ж у 1993 годзе некаму прыйшло ў голаў пакінуць на «БАСах» толькі рок-музыку, хоць перад тым на гарадоцкай сцэне зьялі такія зоркі бардаўскай песні, як Сяржук Сокалаў-Воюш, Кася і Алесь Камоцкія, Віктар Шалкевіч, Вальжына Цярэшчанка. А вось бардаў вырашылі скінуць, і нехта яўна засумаваў; але ўжо ў верасні таго ж года польскія беларусы да тэмтэйшых беларускіх святаў дадалі яшчэ і фестываль у Бельску. «Што з іх атрымалася, нам і так відно», – спяваў наваполацкі бард Сяржук Сокалаў-Воюш. І відно са зграбленькага выдання лепшых CD-старонак ужо юбілейнага XV фестывалю «Бельская бардаўская восень», якія не надта запознена трапілі і да нашага спажываўцы.

З конкурснага сэта мінскага гурта «Босае сонца» выдаўцы абралі песню «Сны»:

Неба ў крыві,
кветкі пасохлі,
Подых вайны,
гнеўныя воплі –
Гэтыя сны не маі.
Пошук вагню спаленай волі,
Маніць туман вочы
й далоні,
Сэрца гарыць ў пошуках
свету:
Ў неба маліць,
каб крылы мне даць –
Гэтыя сны не маі.

Мо не кожны адразу прасякне сэнс песні (а тут вам і ўвесь ейны змест), тым больш, што аўтар тэкстаў



(Заканчэнне. Пачатак у №№ 30–35, 39–48 за 2010 г., №№ 1–9 за 2011 г.)

ЗБМ у Польшчы: Запяі Беларускаю Моваю

XV фестываль «Бардаўская восень», Bielsk-Podlaski, 2009, «GM Records»

Музычны альбом з паўнавартаснай гадзіннай праграмай – каго там можна пачуць? Калі адказаць каротка (шаснаццаць песень васьмярых цікавых артыстаў), дык мо складзецца ўражанне звычайнай «ураўнілаўкі». А тут складальнікі пайшлі іншым шляхам: у альбом уключылі мегазорак (па 2, 3, а то і 5 песень) ды лаўрэатаў (натуральна, па адной, затое якіх!). Вось таму і атрымалася, што альбом слухаецца як паўнавартасны канцэптуальны прадукт.



Кумір публікі Зміцер Вайцюшкевіч дазволіў сабе паўтарыць слухачу аж тры вядомыя альбомныя трэкі «Бэла, чао!», «Зэлэны дубчок», «Бывайце здаровы!», але гаварліваць артыста кампенсуе любяы эмацыйныя расчараванні. Да таго ж песенны міні-спектакль «Мірныя людзі» наўрад ці ўсе чулі тут.

А Касю Камоцкую хоць і ўсе чулі («Сон у трамваі», «Белая лебедзь», «Мая краіна»), але не грэх лішні раз пераканацца, што жывыя класікі яшчэ жывыя. Тое самае і з Віктарам Шалкевічам («Правінцыя», «Шалёная»), Андрэем Мельнікавым («Песня аршанскай бітвы») і Лявонам Вольскім. Праўда, апошні не надта часта спявае ў бардаўскім ключы NRМаўскі хіт «Худсавет», а пра песню «Аку-аку» я дык і ўвогуле не чуў раней.

Да мегазорак можна далучыць і праект Ілоны Карпюк «По&Friends», але хто ў Беларусі ведае нашых з-за бугра? А вось я асабіста хоць і адзначыў песню «Сыну» з цудоўнага альбома «Па дарозе» (2008), але чароўны бел-

ларускі твор «Туман ярам», што перапяваўся безліч разоў самымі рознымі выканаўцамі, з магутным вакалам Ілоны яшчэ пашукаць трэба! Ці не шукаць, а мець сапраўдную асалоду слухання вась з гэтага жывога канцэртнага запісу.

Зорак выдаўцы паставілі ў гэтай праграме на апошку – мо рызыкаўна? Але залежыць ад таго, хто напачатку. А выйшла так, што маладыя лаўрэаты беларускіх бардаўскіх спаборніцтваў у Польшчы таксама могуць здзіўляць, што апраўдвае смеласць укладальніка праграмы. І хоць мінчанку Дар'ю Кадамскую дома многія меламаны чулі ўжо з кружэлкі «Барды Свабоды», але жывы выступ 18-гадовай (на той час) беларускай Жоан Ваеа апынуўся больш пераканаўчым, бо Дар'я здолела адчуць аптымізм нават у нашай вірлівай штодзённай мітусні (ейная песня тут не выпадкова называецца «Час мар»). І свае вершы ў яе краюць ненамнага менш за ейныя колішнія інтэрпрэтацыі Анатоля Сыса («Адвечным шляхам» з кнігі «Пан Лес»).

Алесь Зайцаў відавочна блытае рускае «маі» з беларускім «мае», але настальгічная мелодыя, запяная ім у дуэце з Аляксандрай Баброўнік насамрэч сэрца выварочвае «агнём спаленай волі». Па шчырасці, я ўжо не раз і ў розных мясцовых канцэртах прыкмячаў адметнае гучанне гурта «Босае сонца», дзе слухач заўжды самааддана «каўбаціўся» на тых выступах, нават не ведаючы пра іхняе лаўрэацкае званне на «Бельскай бардаўскай восені 2007». А фестывальнае кружэлка «Бардаўская восень» выразна падарыла тут прагу фанатграфічнага чакання.

Такім чынам, новы CD, выдадзены польскім (!) «Звязам Беларускай Моладзі» (хоць іх і вымейваюць там, маўляў, ЗБМ – Забудзем Беларускаю Мову), стаў адным з найлепшых адкрыццяў польскай музычнай беларусікі за апошні час (побач з «По&Friends»). Дый менавіта тут я ўпершыню ўбачыў у мастацкай аздобе працяг наштап з А. Мяльгуем традыцыі вяртання ў беларускі правапіс страчанай праз рэформу 1929 года літары Г (ганак, гонта, мазгі, розгі, гузік – ці можам мы сёння правільна вымаўляць гэтыя словы роднай мовы, калі з стратаю літары страчваецца і само ейнае гучанне?). Дык вось бубнар гурта «По&Friends» тут пададзены адмыслова – Андрэй Грэсь. Вось вам і «ЗБМ»! Не ўсё кепскае звязана з ім у асэнсаванні роднай для нас усіх мовы!

Вітаўт
МАРТЫНЕНКА,
музычны крытык

Юшкаўшчына – вёска за 11,5 км на поўдзень ад Паставаў, за 2,5 км на поўнач ад Вярэнек. Назва паходзіць ад імя Юшка, якое з'яўляецца формай кананічнага імя Яўфімія. У Пастаўскім раёне сустракаюцца прозвішчы Юшко, Юшкевіч.

Я

Якавічы – вёска за 15 км на паўднёвы захад ад Паставаў, за 3 км на захад ад Вярэнек. Назва паходзіць ад прозвішча Якавіч, якое ўтварылася ад імя Якаў – формы кананічнага праваслаўнага імя Іаков. У Пастаўскім раёне сустракаюцца прозвішчы Якавенчук, Якавіцкі, Якаўлеў.

Якімаўцы – вёска за 30 км на ўсход ад Паставаў, за 12 км на поўнач ад Варапаева ў сутоках рэк Ласіцы і Галбяіцы. У пачатку XX стагоддзя была ў Луцкай воласці Дзісенскага павета Віленскай губерні. Назва паходзіць ад імя Якім (Акім) – формы кананічнага праваслаўнага імя Іоаким. На Пастаўшчыне вельмі пашыранае прозвішча Якімовіч.

Яловікі – вёска за 30 км на паўночны ўсход ад Паставаў, за 10 км на паўночны ўсход ад Варапаева на правым беразе ракі Ласіцы. У пачатку XX стагоддзя была ў Луцкай воласці Дзісенскага павета Віленскай губерні. Назва паходзіць ад прозвішча Яловік, якое магло ўтварыцца рознымі шляхамі: або ад беларускага прыметніка «яловы» – «які мае адносіны да елкі», або ад мянушкі «ялавы» – «бесплодны». На Пастаўшчыне ёсць прозвішчы Яловік, Яльчык.

Янанішкі – вёска за 33 км на захад ад Паставаў, за 6 км на поўнач ад Лынтупаў. У пачатку XX стагоддзя была ў Лынтупскай воласці Свянцянскага павета Віленскай губерні. Назва, верагодна, паходзіць ад імя Янаній (Ананій), утворанага ад кананічнага Ананія, што значыць «дар Божы», «Боская ласка». Ад гэтага імя на Пастаўшчыне пайшлі прозвішчы Ананіч, Ананкін, Ананьёў, Янэль.

Янкішкі – вёска за 19 км на захад ад Паставаў, за 8 км на паўночны захад ад Камаў на паўночным беразе возера Янкішкага. Назва мае тыпова літоўскі канчатак, аднак у аснове яе знаходзіцца фіна-вугорскі карань: «янк» (манс.) – «балота». Такім чынам, Янкішкі – «забалочанае возера», а ад назвы возера пайшла назва вёскі.

Янковічы – вёска за 15 км на захад ад Паставаў, за 2 км на поўдзень ад Гадуцішак. Назва паходзіць ад прозвішча Янковіч, якое ўтварылася ад імя Янка – формы кананічнага каталіцкага Ян, кананічнага праваслаўнага Іоанн. У Пастаўскім раёне сустракаюцца прозвішчы Янковіч, Янкоўскі.

Янчукі – вёска за 37 км на паўднёвы ўсход ад Паставаў, за 13 км на паўднёвы ўсход ад Дунілавічаў. У 1873 годзе была ў Ваўкалацкай воласці Вілейскага павета Віленскай губерні. Назва паходзіць ад прозвішча Янчук, якое ўтварылася ад імя Янка – формы кананічнага каталіцкага Ян, кананічнага праваслаўнага Іоанн. У Пастаўскім раёне сустракаюцца прозвішчы Янчукі, Янчанка.

(Заканчэнне на стар. 8)



(Заканчэнне. Пачатак на стар. 7)

Ярынова (Ерынова) – хутар за 16 км на паўднёвы захад ад Паставаў, за 3 км на поўдзень ад Камаляў. Назва паходзіць ад наймення ўрочышча, дзе было поле. «Ярына» – гэта аднагадовая сельскагаспадарчая культура, якая высяваецца вясной і дае ўраджай восенню.

Ярэва – вёска за 9 км на паўночны захад ад Паставаў, за 7 км на ўсход ад Гадучыц. Назва паходзіць ад славянскага тэрміна «яр» – «роў, лагчына». Ярэва – мясцовасць, якая вылучаецца складаным рэльефам з нізінамі, паглыбленнямі, ярамі.

Ясева – вёска за 15 км на паўднёвы захад ад Паставаў, за 11 км на паўднёвы ўсход ад Камаляў. Назва паходзіць ад імя Ясь – формы кананічнага каталіцкага Ян, кананічнага праваслаўнага Іоанн.



Былы сядзібны дом у в. Ясяневічах (прыкл. 1914 г.)

Яскавічы – вёска за 16 км на поўдзень ад Паставаў, за 3 км на паўночны захад ад возера Нарач. Назва паходзіць ад прозвішча Яськовіч, якое ўтварылася ад імя Ясь – формы кананічнага каталіцкага Ян, кананічнага праваслаўнага Іоанн. На Пастаўшчыне сустракаюцца прозвішчы Ясюкевіч, Ясюковіч.

Ясюкі – вёска за 25 км на ўсход ад Паставаў, за 2 км на ўсход ад Варапаева на беразе возера Ясюкі. У 1873 годзе была ў Пастаўскай воласці Дзісенскага павета Віленскай губерні, належала Тызенгаўзу. Назва паходзіць ад імя Ясь (Ясюк) – формы кананічнага каталіцкага Ян, кананічнага праваслаўнага Іоанн. У Пастаўскім раёне пашыраны прозвішчы Ясюкевіч, Ясюкевіч, Ясюлянец, Ясюнас.

Яўнелішкі – вёска за 31 км на захад ад Паставаў, за 4,5 км на паўночны ўсход ад Лынтупаў. У 1873 годзе была ў Лынтупскай воласці Свянцянскага павета Віленскай губерні, належала Бішэўскаму. Назва паходзіць з балцкіх моваў, дзе літоўскае «jaunas» азначае «малады».

Яцвічы – вёска за 8 км на паўднёвы захад ад Паставаў, за 0,5 км на захад ад возера Світа. Назва паходзіць ад прозвішча Яцвіч (Яцэвіч), якое ўтварылася ад польскага імя Яцэк (Ясек). У Пастаўскім раёне сустракаюцца прозвішчы Яцэвіч, Яцкевіч, Яцэнка, Яцына.



Карта раёна, вышытая Ліліяй Зарэцкай з в. Навасёлкі-1

Вясна і каханне ў творчасці Кандрата Крапівы

Да 115-годдзя з дня нараджэння

Уздоўж

1. «...вочкі. Стройны стан. // Пад барадою рожкі хусткі». З паэмы Крапівы «Шкірута». 4. «Людзі-...». Зборнік гумарыстычных апавяданняў. 8. Каму ..., каму гора, каму лужа, каму мора (прык.). 9. Званне, чын. 11. ... ці Іван Веснавы. Адзін з апекуноў земляробства: прысвятак адзначэння ў літаратуры, культуры і інш. 15. «Не саромейся ж, Параска, // Ты для нас – жаданы ...». З «Камсамольскіх прыпевак» Крапівы. 16. У. ...- Саблін. Вядомы беларускі кінарэжысёр, які па сцэнарыі камедыі Крапівы «Хто смеяецца апошнім» паставіў аднайменны фільм. 17. «Ну і яна яго, нібыта, палюбіла. // Не ведаю, за што ёй ... люб». З байкі «Тата-заяц». 20. «Не пужайся ж, дай мне ... // Пацалую яшчэ раз». З сатырычнага верша «Самагоначка». 21. «Не ведаю – у будні дзень ці ў ... // Пусціла ў сенцы цётка парасяты». З байкі «Далікатныя парасяты». 26. Сапраўднае прозвішча пісьменніка. 28. «Грае, грае ... у жылах. Усё, вясна з табою скача». З верша «Будзь здарова! – кажу школе». 29. «Пад ..., жаба, не падлазь». З байкі «Жаба ў каляіне». 30. «Выходным днём у саснячку // ... з дзіцянем гуляла». З байкі «Дзіця, вожык і змяя». 31. «Я – ...-крапіва». З верша «Крапіва».

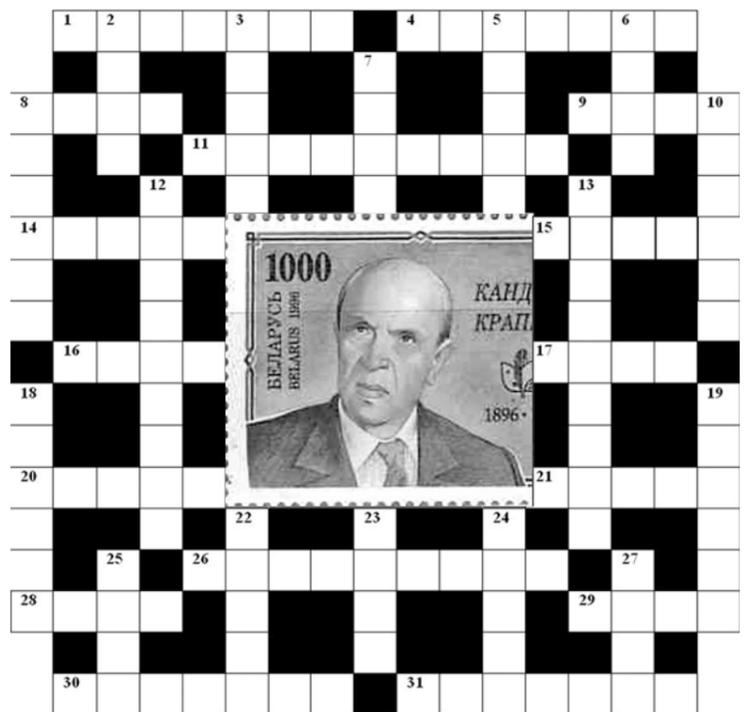
Упоперак

2. Свой хлеб – і на калодзе ... (прык.). 3. «... бурачковы // Пасінелы трошкі». З верша «Мікітка». 5. Лідзія Выдатны літаратурназнаўца, крытык, акадэмік Міжнароднай акадэміі навук Еўразіі, аўтар многіх кніг пра беларускіх эмігрантаў. 6. «Да-

стали з торбы хлеба лусту, // ... малака ды кожны сваю лыжку». З байкі «Сука ў збане». 7. «Каб сонца засланіць – вушэй асліных ...». З байкі «Сава, асёл ды сонца». 8. «Чароўнаю ночкай вясны // ... у зямлю закахайся». З верша «Коханне павет». 10. «... таму, хто прадрэмле вясну». З верша «Хто там чухаецца?». 12. «Пяюць ...». Лірычная камедыя. 13. Колішняя назва г. Дзяржынска, дзе Крапіва вучыўся і дзе адбылася яго першая спроба піра. 18. Нячысцік, які, паводле павер'яў, жыве ў тарфяных балотах, а любімая яго зёлка – багун. 19. «Ужо вясна-... настала, //

Белы снег з палёў сагнала». З сатырычнага верша «Год Сцяпана-лайдака». 22. «За тое, што добра дагледзеў вясны, // У прэмію дзеду падносяць ...». З верша «Калгасны дзед». 23. «Загадчык раз жывёлы ... // Для перавыбараў назначыў». З байкі «Старшыня». 24. Вёска на Уздзеншчыне, родны куток Кандрата Крапівы, Паўлюка Труса і Лідзіі Арабей. 25. ... мае чубатае! Ніхто мяне не сватае (прык.). 27. «... прыкінуўся лісой перад беларусам». З байкі «Лісі хвост і воўчы клык».

Склаў Лявон ЦЕЛЕШ, г. Дзяржынск



Малая краязнаўчая энцыклапедыя

Пачатак у № 1 за 2003 год)

ЛАТЫШЫ (заканчэнне артыкула). У Беларусі шэраг населеных пунктаў мае найменні, звязаныя з назвамі суседняга народа (вёскі Латышова Ушацкага, Латышы Мёрскага, Латышчына Чэрыкаўскага раёнаў ды інш.).

Важнай рэаліяй беларуска-латышскіх кантактаў у 1-й пал. ХХ ст. з'яўлялася існаванне ў Латвіі, галоўным чынам у Латгаліі і Земгаліі, беларускай этнічнай групы (у 1920 г. – 79,5 тыс. чал., у 1925 г. – 38 тыс.). У 1927 г. мелі да 40 пачатковых школаў, гімназіі (Даўгаўпілс, Лудза, Рыга), настаўніцкія курсы і клуб «Беларуская хата» (Рыга), выходзіла газета «Голас беларуса», дзейнічалі культурна-просветнае таварыства «Бацькаўшчына», Беларускае тэатральнае таварыства, Таварыства беларускіх настаўнікаў, Беларускае народнае тэатр, Беларускае выдавецтва ў Латвіі, Беларускі адзел пры Міністэрстве асветы Латвіі і інш.

У 1930–1940-х гг. колькасць латышоў у Беларусі значна паменшылася. Пасля Вялікай Айчыннай вайны адбываецца міграцыя часткі латышоў з БССР у Латвійскую ССР,

ідзе пастаяннае перасяленне пэўнай колькасці латышоў у Беларусь з Латвіі. У той жа час шмат беларусаў (асабліва з паўночна-заходняй Беларусі) пераязджае на вучобу і зыхарства ў Латвію (сярод іх мастак Вячка Целеш, пісьменнік Станіслаў Валодзька, перакладчыца Ніна Янсанэ, журналісты Лявон Шакавец, Сяргей Кузняцоў і Таццяна Касуха, прафесар Янка Кабановіч ды іншыя). На пачатак ХХІ ст. у Латвіі беларусаў – блізу 100 тыс. чалавек.

ЛАЎНІКІ – 1) плытагоны ў басейне Заходняй Дзвіны і на Бярэзінскай воднай сістэме. Ад назвы плыта – лавы; 2) прысяжныя засядацелі, члены магістрата ў гарадах з магдэбургскім правам у Вялікім Княстве Літоўскім; 3) службовыя асобы ў вёсцы, уведзеныя паводле «Уставы на валокі» 1557 г.

ЛАШТ (ням. Last – цяжар, груз) – адзінка вымярэння масы ў сістэме мераў Вялікага Княства Літоўскага. Раўнялася 120 пудам. Служыла для вымярэння збожжа, жвіру, торфу, гліны, пяску і т.д.